

FRAGMENTEN 10: WIPNEUS EN PIM OP RETRAITE

De tiende aflevering van deze rubriek - misschien tegelijk de laatste, want ik weet niet of het proectoraat mij komend jaar nog wel de tijd zal laten om deze reeks voort te zetten - moet gewijd zijn aan een boek dat mij dierbaar is. Het verenigt een aantal van mijn 'liefhebberijen' in zich. Om te beginnen heb ik een verzamelaarspassie voor wat men Limburgensia noemt: boeken over Limburg, vooral natuurlijk over de geschiedenis van de provincie, maar ook literair werk over Limburg of van Limburgers. In mijn prille verzamelaarsjaren ging deze passie - ik zal het niet ontkennen - gepaard met een zeker chauvinisme. Ik heb de indruk dat ik daar nu van genezen ben. Mijn verhouding tot dit gewest is afstandelijker geworden en mijn verzamelwoede heeft nu eerder een wetenschappelijke dan een emotionele achtergrond. Alleen wanneer ik niet-Limburgers kan plagen - ook een van mijn liefhebberijen - door mijn geboorteland op te hemelen, wil ik nog wel eens in mijn oude ziekte terugvallen.

Een andere passie vormt het monastieke leven. De biografische achtergrond van deze passie zal ik u hier besparen. Van belang is nu alleen dat mijn verzamelwoede ten aanzien van boeken zich ook op dit terrein richt. Boeken over de geschiedenis en spiritualiteit van het monastieke leven wekken in mij een grote begeerte op. Er moeten ernstige bezwaren van financiële of andere aard bestaan, willen geschriften over dit thema niet vanuit de boekenwinkel of het antiquariaat in mijn kast belanden.

Een laatste passie - en dan houd ik maar op, want het heeft iets exhibitionistisch om zijn eigen zwakheden zo te etaleren (gelukkig staat op de biechtkaart die het bisdom Roermond verspreidt, niet de vraag: heb ik een boek gelezen?) - een laatste passie dus die voor het dadelijk te bespreken boekwerk relevant is, is die voor de avonturen van de kabouters prins Wipneus en Pim. Gelukkig weet ik dat ik die passie deel met enkele studenten van de UTP. Het is altijd goed te weten dat men deelgenoten in zijn zwakheden heeft. De twee kabouter vriendjes hebben mij in mijn kinderjaren vele gelukkige uren bezorgd. En ofschoon mijn oudste dochttertje Walijne nog wel wat te jong is om de avonturen van het tweetal te kunnen begrijpen (volgens het titelblad zijn de boekjes geschikt voor kinderen van acht jaar en ouder), is het voor mij toch een bron van grote vreugde dat zij de boekjes over Wipneus en Pim reeds in haar kamertje bewaart en met ontstuimige liefde koestert. Het doet een vaderhart immers goed wanneer hij zaken die hem dierbaar zijn aan zijn kroost kan overdragen. Overigens: Walijne heeft ook reeds aangekondigd 'klooster' te willen worden. Volgens geleerde en gezaghebbende theologen die ik over dit fenomeen heb geraadpleegd, gaat het hier onmiskenbaar om een geval van bovennatuurlijke roeping.

Nu dan de titel van het dierbare boek: Wipneus en Pim bij de Tracpertjes door B.G. van Wyckmade, verschenen bij uitgeverij J. Schenk B.V. te Maastricht. De relatie van dit boek met mijn derde passie, die voor Wipneus en Pim, zal duidelijk zijn. Maar wat heeft het te maken met de twee andere passies, die voor Limburgensia en die voor het monastieke leven? Dat zal ik de geduldige lezertjes van deze rubriek nu eens even uitleggen.

Om met het eerste te beginnen: de boekjes over Wipneus en Pim zijn niet alleen in Maastricht uitgegeven, maar merendeels ook in Maastricht geschreven, en wel door leden van de congregatie van de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis van Maria, beter bekend als de Broeders van Maastricht. Achter het pseudoniem Van Wyckmade gaan vijf opvolgende auteurs schuil. De eerste initiaal, de B, staat voor broeder, de tweede initiaal is die van de voornaam van de betreffende auteur.

De bedenker van Wipneus en Pim was broeder Bruno van der Made. Deze was kort na de Tweede Wereldoorlog onderwijzer in het Maastrichtse stadsdeel Wyck en vertelde de kinderen daar de door hemzelf verzonden avonturen van de twee kabouters. In de klas zat ene Jopie Schenk, zoon

van de eveneens in Wyck gevestigde uitgever, en deze vertelde de verhalen enthousiast na. Vader Schenk vond ze zo geslaagd dat hij er wel brood in zag om van de verhalen kinderboekjes te maken, en zo werd de Wipneus-serie geboren. De auteursnaam ontstond doordat broeder Bruno voor zijn achternaam Made de naam van het stadsdeel Wyck plakte: B. van Wyckmade.

In 1947 verscheen het eerste deeltje: Prins Wipneus en zijn vriendje. Er zouden er in bijna veertig jaar nog 36 volgen. Deel 37, in 1986 verschenen als Prins Wipneus wordt koning, sloot de reeks af, enerzijds omdat de uitgever merkte dat de belangstelling van het koperspubliek afnam, anderzijds omdat de auteur vond dat het nu wel welletjes was.

Broeder Bruno van der Made was lange tijd de auteur van de boekjes over Wipneus en Pim. Maar toen hij werd overgeplaatst naar de Pedagogische Academie in Amsterdam en vreesde de directe band met de kindertaal te zullen verliezen, werd zijn werk overgenomen door broeder Jozefus Haenen, hoofd van de lagere school in de Maastrichtse wijk Mariaberg. De auteur van de boekjes heette in de volgende zes of zeven afleveringen B.J. van Wyckmade. Toen broeder Jozefus hoofd van een Mavo in Nijmegen werd, volgde broeder Wichard van Looy hem op als Wipneus-auteur. Drie boekjes verschenen er toen van B.W. van Wyckmade. Broeder Wichard ging in Pakistan werken, broeder Alfred Fest volgde hem als auteur van wederom drie Wipneus-boekjes op. Toen tenslotte broeder Alfred naar Ghana ging, trad in 1965 broeder Gregorio Pieters aan als vijfde en laatste kronikeur van Kabouterland. Zo heeft hij zichzelf ook in de boekjes geportretteerd: als de hofschrijver Sjors, die alle avonturen in Kabouterland nauwkeurig moet vastleggen.

Na 37 deeltjes en meer dan drie miljoen verkochte exemplaren kwam in 1986 een einde aan de avonturen van de twee vriendjes. Prins Wipneus moest zijn vader, koning Goedhart, opvolgen, met Pim als minister. Ze zouden geen tijd meer hebben voor veel avonturen. 'Het vrije leventje en de vele reisjes waren afgelopen', zo lezen we in het laatste hoofdstuk van Prins Wipneus wordt koning. Zo'n zin kan de echte liefhebber toch niet zonder brok in de keel lezen! Het paradijs van de jeugd is verloren gegaan; we worden volwassen, ocharm.

Toen ik eenmaal wist wie de auteurs van de Wipneus-boekjes waren, kon ik mij bij het herlezen ervan niet meer aan de indruk onttrekken dat ze ons een spiegel voorhouden van het leven in de religieuze gemeenschappen van de Broeders van Maastricht. In het paleis van koning Goedhart wordt het aanbreeken van de dag aangekondigd door het luiden van een grote bel. 'Dat betekent: snel opstaan, wassen en aankleden, je kamertje in orde brengen en dan naar de grote eetzaal komen voor het ontbijt' (Wipneus en Pim vangen drie sneeuwspoken). Als ik dat lees, zie ik de broeders al op weg naar de refter. 'Na een heel prettige zondag is de nieuwe werkweek in Kabouterland weer begonnen. Op een groot bord in de hal van het koninklijk paleis kan iedere kabouter lezen, wat voor werk hij moet gaan doen. Elke maandagmorgen heel vroeg prikt kabouter Sjors grote lijsten op dit bord' (Wipneus en Pim zoeken Klepel-Tinus). Ik zie de lijsten met weekbeurten voor me, zoals die in iedere kloostergemeenschap te vinden zijn. 'Na het eten helpt iedereen de tafels afruimen. De kopjes en borden worden op een wagentje gezet. Vele handen maken licht werk en in een wip is de zaal keurig netjes. De kabouters verdwijnen in alle richtingen en gaan aan het werk. (...) Alleen kabouter Simpie heeft niet zo veel haast. Hij gaat eerst de krant lezen. Dat is niet zo erg, want hij is al wat ouder en moet het een beetje kalm aan doen. (..) Koning Goedhart is naar zijn kamer gegaan. Hij legt alvast de papieren klaar en wacht op de komst van zijn ministers. (...) Om klokslag acht uur begint de vergadering. 'Punt één!' roept koning Goedhart uit. 'De afdeling voor de zieke kabouters moet worden verbouwd. Wie heeft daarover iets verstandigs te zeggen...?' 'Dat wordt een heel karwei, koning' merkt minister Soeki op. 'Maar voor de oude en zieke kabouters moeten we iets over hebben!' 'Zeer goed gesproken, Soeki', lacht Goedhart. 'Wat denk jij er van, Feli... ?' 'ik ben het helemaal met de vorige spreker eens' klinkt de stem van de tweede minister. 'We moeten wel vlug beginnen, want het zal wel een jaar of tien duren, voor alles klaar is!' 'ik ben blij, dat we het zo gauw eens zijn'

knikt de kabouterkoning. 'Punt één is aangenomen'. (Wipneus en Pim in de zilveren raket). Ik hoor de huisraad van de broeders vergaderen over de problemen die de vergrijzing van de gemeenschap met zich mee brengt.

De juist aangehaalde passages komen uit boekjes van broeder Gregorio Pieters. Hij heeft in interviews al enkele keren erkend in de bewoners van Kabouterland herhaaldelijk broeders vereeuwigd te hebben. 'Ook dicht bij huis, en wel in het klooster, gaf hij zijn ogen altijd goed de kost en zo schiep broeder Gregorio menig kabouter naar het evenbeeld van hem omringende paters', zo lezen we in een interview in het Algemeen Dagblad van 21 oktober 1986, waarbij wel opgemerkt mag worden dat voor de interviewer broeders en paters blijkbaar een pot nat zijn. En in De Limburger van 24 oktober 1980 (dank aan drs. Emile Ramakers van de afdeling Documentatie Limburg van de Stadsbibliotheek Maastricht, die deze interviews voor mij opspoorde) memoreerde broeder Gregorio dat de generaal-overste van de congregatie ooit gezegd zou hebben de broeders beter te leren kennen door Wipneus en Pim te lezen dan door urenlange gesprekken.

Broeder Gregorio, in 1924 in Den Haag geboren als Eduard Antoon Marie Pieters, had vóór hij in 1965 de avonturen van Wipneus en Pim te boek ging stellen, al eerder de pen gevoerd voor een jeugdig publiek. Bij de Heiligdomsvaarten van 1955 en 1962, waarbij hij ook een belangrijke organisatorische rol speelde (De Nieuwe Limburger van 13 juli 1962 noemde hem de ziel van de Heiligdomsvaart), schreef hij speciale boekjes voor de Maastrichtse jeugd: Maastricht en zijn Heiligdomsvaart en Het boek van Sint Servaas. Het lag dus voor de hand dat de onderwijzer aan de Maastrichtse Aloysiusschool bij het vertrek van broeder Alfred de nieuwe geschiedschrijver van Kabouterland zou worden.

Wat de relatie van Wipneus en Pim met de wereld van de Limburgensia is, zal nu wel genoegzaam verduidelijkt zijn. Maar wat is de relatie tussen Wipneus en Pim bij de Trappertjes en het monastieke leven? Het verhaal begint met een uitnodiging van koning Prikkie van de Trappertjes aan koning Goedhart. Het land van de Trappertjes bestaat binnenkort 250 jaar, en koning Prikkie nodigt koning Goedhart uit het feest mee te komen vieren. Koning Goedhart heeft de laatste tijd echter veel last van reumatiek en daarom stuurt hij zijn zoon Wipneus met zijn vriendje Pim naar het feest. Onderweg worden Wipneus en Pim gevangen genomen door de reus Boelboel. Gelukkig weten ze te ontsnappen. Boelboel is boos als hij hoort dat er feest is bij de Trappertjes en hij niet is uitgenodigd. Hij wil wraak nemen en steek zeven kostbare vogels van de Trappertjes. Het is niet de eerste keer dat hij de Trappertjes plaagt en daarom besluiten Wipneus en Pim, die inmiddels bij koning Prikkie zijn aangekomen, ervoor te zullen zorgen dat de Trappertjes van Boelboel verlost worden. Ze doen dat met het geschenk dat koning Goedhart voor koning Prikkie had meegegeven. Wat dat geschenk is en hoe Wipneus en Pim Boelboel een lesje leren, zal ik niet verklappen. Want ik neem aan dat iedere lezer van Interformatie nu terstond het boekje van Wipneus en Pim zelf ter hand zal nemen.

De relatie van het boekje met het monastieke leven wordt al gesuggereerd door de titel. Het is een kleine stap van 'Trappertjes' naar 'Trappisten'. Inderdaad heeft de schrijver bij het rijk van de Trappertjes een Trappistenabdij voor de geest gehad. En we vernemen zelfs welke abdij. Want voordat Wipneus en Pim op reis gaan, bekijken ze eerst bij de geleerde kabouter Knobbel een landkaart en horen dan dat het rijk van de Trappertjes in de landstreek Tiffia ligt. Het rijk van de Trappertjes is de Trappistenabdij O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Ulingsheide/Tegelen, in 1884 gesticht vanuit de abdij van Westmalle, in 1888 tot priorij en in 1933 tot abdij verheven.

In de levenswijze van de Trappertjes herkennen we allerlei elementen uit het Trappistenleven. Zo horen we dat de Trappertjes vroeg naar bed gaan en 's nachts om half vier opstaan, en dat ze dan door het luiden van een grote bel gewekt worden. Als ik mij niet vergis begint het

nachtofficie bij de Trappisten in Tegelen om half vijf, maar een kniesoor die daar op let. Als de Trappertjes aan het eind van het verhaal feest vieren, zitten ze in de zaal allemaal aan één kant van de tafel, precies zoals de Trappisten in de refter zitten. 'Dat is zo de gewoonte bij de Trappertjes'. Bij het feestmaal drinken ze dan 'trapperbier'. In het paleis van de Trappertjes zijn allerlei werkplaatsen, juist zoals in een Trappistenabdij: een timmerwinkel, een schildersafdeling, een smederij en een bierbrouwerij. Verder is het bij de Trappertjes heel rustig. Tijdens de heenreis bezoeken Wipneus en Pim nog opa Mei en die vertelt dat hij elk jaar een week naar de Trappertjes gaat om een beetje uit te rusten. En onderweg krijgen ze een lift van baas Ui uit Waalstad (Nijmegen!) die ook op weg is naar de Trappertjes en zegt dat je in hun land zo heerlijk kunt wandelen.

Maar zelfs de bewoners van het rijk van de Trappertjes zijn te herkennen. Koning Prikkie is natuurlijk Dom Amandus Prick, sinds 1956 abt van de Trappistenabdij van Tegelen. Wipneus en Pim worden welkom geheten door Sebastiaan, die voor de gasten moet zorgen en ze hun kamer wijst. Iedereen die ooit enkele dagen in het gastenkwartier van de Tegelse Trappistenabdij heeft doorgebracht, weet dat de gastenpater Dom Sebastiaan Evers heet. Ook ontmoeten Wipneus en Pim trapper Ivo. 'Hij is de helper van Sebastiaan en die twee kunnen het samen best vinden. Trapper Ivo is heel lang en hij praat met een hoge stem'. De beschrijving past voortreffelijk op de Tegelse gastenbroeder Ivo van Nispen tot Pannerden.

En inderdaad, in het eerder al aangehaalde interview in De Limburger van 24 oktober 1980 onthult broeder Gregorio ook: 'Neem nou Wipneus en Pim bij de Trappertjes. Dat is geschreven na een retraite in de abdij van de Trappisten in Tegelen'. We kunnen zelfs nagaan in welke tijd van het jaar deze retraite zal hebben plaatsgevonden. Aan het slot van het boekje vieren Wipneus en Pim namelijk bij de Trappertjes het lichtfeest. Het is duidelijk dat hier het Paasfeest bedoeld wordt. Uitdrukkelijk wordt gezegd dat de Trappertjes hun 'paasbeste pakjes aanhebben. Ze zijn allemaal in het wit gekleed. Bovendien draagt iedereen een zwarte sjerp'.

En de viering van het lichtfeest doet meteen denken aan de liturgie van de Paasnacht. 'Als de torenklok elf maal heeft geslagen, zet een kleine stoet zich in beweging. Koning Prikkie verlaat met de tien oudste trappers de zaal en gaat de gang in. Omdat het zo donker is, valt er niets te zien. Maar wel is er iets te horen'. En wat Wipneus en Pim horen, is dat er vuur wordt gemaakt in de gang. Koning Prikkie steekt dan als eerste zijn lampion aan en de kleine stoet komt de zaal weer in. En onder het zingen van 'een leuk liedje' steekt iedereen zijn lampion aan. Het vervolg van het feest is prachtig en schitterend. En tijdens de feestmaaltijd eten de Trappertjes ondermeer gekleurde eieren. Wat wilt u nog meer?

,is ik deze woorden schrijf, zitten we in de Goede Week, Maar voor iedereen die zich met de UTP verbonden voelt, is het een slechte week geweest. De teleurstellende opstelling van de bisschoppenconferentie tegenover de fusie tussen Amsterdam, Nijmegen en Heerlen heeft veel emoties losgemaakt. Ik hoop dat het Paasfeest toch voor iedereen een schitterend feest van licht is geweest. En als de moed u in de schoenen zinkt, neem dan een boekje met avonturen van Wipneus en Pim ter hand en lees het voor aan een kind. Dat doet ook uw nederige dienaar

Peter Nissen

Uit: Interformatie, jaargang 18, nummer 5, 1989/1990, pp. 41-46.